

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

मानवविज्ञान विद्याशाखा
(Faculty of Humanities)

Three / Four Years Degree Bachelor of Arts
Level-4.5

अभ्यासक्रम
(Syllabus)

बी. ए. प्रथम वर्ष - सत्र १ व २ - राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा
B. A. First Year -Semester-I & II – Subject- Rashtrasant Tukdoji Thought

Courses effective from Academic Year 2024-25
Under NEP 2020

राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा तदर्थ समिती

Index

S.No.	Item	Page No
1	राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा तदर्थ समिती	1
2	Scheme- Examination, Evaluation and Assessment	2
3	राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा विषयाच्या अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे व अभ्यासक्रमाची विशिष्ट निष्पत्ती (PSOs)	3
	Syllabus B. A. First Year Semester-I- Major/ Minor- DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought (DSC राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा)	
4	Scheme- B. A. Semester - I (NEP) -DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought : Teaching Learning	5
5	Major / Minor-DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought -Theory-I : राष्ट्रसंतांचे व्यक्तित्व आणि ग्रामगीतेतील सामाजिक व धार्मिक विचार (654201)	6
	Syllabus B. A. First Year Semester-II- Major/ Minor- DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought (DSC- राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा)	
6	Scheme- B. A. Semester - II (NEP) DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought Teaching & Learning	9
7	Major / Minor-DSC—Rashtrasant Tukdoji Thought Theory-II - राष्ट्रसंतांच्या ग्रामगीतेतील ग्रामनिर्माण पंचक (654202)	10
8	VSC- Rashtrasant Tukdoji Thought- कचरा व्यवस्थापन आणि पुनर्वापर (Code-654271)	12

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ - मानवविज्ञान विद्याशाखा
राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा तदर्थ समिती
-२०२२ -२०२७

अ क्र	नाव	पद	पत्ता
1	डॉ. वर्षा चिखले	अध्यक्ष	गीताई, विसावा कॉलनी, कलेक्टर बंगल्याजवळ,कॅम्प, अमरावती. संपर्क-8806096699
2	डॉ.कल्पना मेहरे	सदस्य	नारायणराव राणा महाविद्यालय, बडनेरा- संपर्क-9922945236
3	डॉ. अनुप नांदगावकर	सदस्य	एस.एस.आर. इन्नानी महाविद्यालय, कारंजा लाड ,जिल्हा वाशिम संपर्क- 8830706966
4	डॉ. अविनाश घरडे	सदस्य	कला महाविद्यालय, मारेगाव, जिल्हा यवतमाळ. संपर्क-9552120217
5	डॉ. दीपक वानखडे	सदस्य	महात्मा ज्योतिबा फुले महाविद्यालय, अमरावती संपर्क-7249221768
6	डॉ. अलका गायकवाड	सदस्य	जिजाऊ नगर ,विद्यापीठ रोड, कॅम्प ,अमरावती संपर्क-9922626297

Examination, Evaluation and Assessment Scheme

The total marks for each Course shall be based on Continuous Assessment and Semester End Examination. Each theory course of Major, Minor, GE/OE, AEC, IKS, VEC as mentioned in **Appendix 9** prepared by the respective Board of Studies shall be evaluated as per the scheme as mentioned in the **Table**

Vert- ical No.	The Vertical	Mode of Examin- ation, Evaluation & Assessment	Theory				Theory (Total)		Practical				Practical (Total)	
			External		Internal				External		Internal			
			Max. Marks	Min Marks	Max. Mar ks	Min. Mark s	Max. Marks	Min. Marks	Max. Marks	Min. Marks	Max. Mark s	Min. Marks	Max . Mar ks	Min. Mark s
a	Major	Exteral & Internl	30/ 60	9/ 18	20/ 40	6/ 12	50/ 100	20/ 40	25/ 50	10/ 20	25/ 50	10/ 20	25/ 50	10/ 20
b	Minor		30/ 60	9/ 18	20/ 40	6/ 12	50/ 100	20/ 40	25/ 50	10/ 20	25/ 50	10/ 20	25/ 50	10/ 20
c	Generic/ Open Elective	Internal	--	--	50	20	50	20	--	--	50	20	50	20
d	VSC	Internal	--	--	50	20	50	20	--	--	50	20	50	20
	SEC	Internal	--	--	50	20	50	20	--	--	50	20	50	20
e	AEC (Eng. & One MIL Composite)	Internal	--	--	50	20	50	20	--	--	--	--	--	--
	IKS (Generic)	Internal	--	--	50	20	50	20	--	--	--	--	--	--
	VEC	Internal	--	--	50	20	50	20	--	--	--	--	--	--
f	Internship/ Apprenti- ceship	Internal	Assessment of these verticals shall be based on various activities/practices. The evaluation/assessment shall be done by appointing external examiner by principal from Industry/Organisation/Academia. The mentor faculty shall be the internal examiner. It shall be evaluated by giving maximum 50 marks per 2 Credit Course with separate activity weightages/levels. A detailed SOP for this assessment process shall be prescribed separately.											
	FP/CEP													

Continuous Assessment Tests (CAT)

For internal assessment, the Continuous Assessment Tests (CAT) shall be conducted as under-

- i) Three CAT each of 8 / 10 Marks (Theory) as applicable and 10 Marks (Practical).
  - First on completion of 25% Syllabus of the course or on completion of 25 teaching days,
  - Second on completion of 50% Syllabus of the course or on completion of 50 teaching days,
  - Third on completion of 75% Syllabus of the course or on completion of 75 teaching days.
- ii) Each concurrent assessment (CAT-I, II & III) will be mapped to relevant Course Learning Outcome.
- iii) Total Performance in CAT (i.e.40 %) shall be based on the **best two out of three** in CAT examinations
- iv) Internal assessment (CAT) shall be carried out by the respective course teacher by choosing variety of assessment tools/methods such as class test, record book, seminar, case study, field work, mini project work, quiz or any innovative method, which may be deemed to be appropriate for assessing the relevant course outcome.

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती
विद्याशाखा : मानवविज्ञान (Faculty of Humanities)
Ad- hoc Committee Rashtrasant Tukdoji Thought
बी.ए.राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा- अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये व निष्पत्ती

प्रस्तावना :- (Preamble)

महाराष्ट्रातील एक आधुनिक संत कवी ,समाजसुधारक म्हणून राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे जीवन व कार्य अलौकिक असे आहे .आज कधी नव्हे एवढी राष्ट्र संतांच्या विचारांची गरज निर्माण झाली आहे. राष्ट्रप्रेम ,राष्ट्रीय एकात्मता, सदाचार, सत्कर्म, सद्ब्रवा, वैज्ञानिकदृष्टी यांचा सर्वत्र अभाव जाणवत आहे. अनिती, दुराचार, भ्रष्टाचार, चंगळवाद ,अंधश्रद्धा, व्यसनाधीनता गावखेड्यांना व्यापून आहे .

स्वतंत्र भारताचा नागरिक कार्यक्षम बनावे म्हणून व्यक्ती- कुटुंब- खेडी- गाव -विश्व या पायऱ्यांनी मानवकल्याण आणि विश्वकल्याण कसे साधता येईल याचा मंत्र राष्ट्रसंतांनी दिला. देशीय जीवनमूल्यांच्या संवर्धनाचा मार्ग सांगितला .आत्मोद्धाराच्या मार्गावर चालणाऱ्यांना विश्व कल्याणाची जबाबदारी टाळता येणार नाही हे ठामपणे प्रतिपादन केले. 'ग्रामगीता' या ग्रंथात खेडे स्वयंपूर्ण कसे होईल, याविषयी उपायोजना सुचवल्या. राष्ट्रसंतांच्या या विचारांद्वारे ग्राम विकासाची प्रेरणा विद्यार्थ्यांना प्राप्त व्हावी, धर्म-पंथ- पक्ष- लिंग या भेदापलीकडचा खरा मानवधर्म विद्यार्थ्यांना कळावा आणि राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांच्या विविध साहित्याचा विद्यार्थ्यांना अभ्यास करता यावा, या महत्वाच्या उद्देशाने या अभ्यासक्रमाची आखणी करण्यात आली आहे.

1) बी.ए. राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये (Course Objectives)

- (१) विद्यार्थ्यांना राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे व्यक्तित्व व कार्य यांची ओळख करून देणे
- (२) राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांच्या साहित्याचे आकलन करून देणे
- (३) राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांच्या विचारांचे या काळातील महत्त्व लक्षात आणून देणे
- (४) विद्यार्थ्यांना राष्ट्रीय एकात्मता, सर्वधर्मसमभाव, स्त्रीपुरुष समानता इ. मूल्यांची ओळख करून देणे.
- (५) लघुउद्योगासंबंधी मार्गदर्शन, स्वयंरोजगाराची कौशल्य प्राप्त करण्याची प्रेरणा विद्यार्थ्यांना अवगत करून देणे.

2) बी.ए. राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा अभ्यासक्रमाची विशिष्ट निष्पत्ती (PSOs) :

- (१) राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे व्यक्तित्व व कार्य यांची ओळख विद्यार्थ्यांना होईल.
- (२) राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांच्या साहित्याचे आकलन होईल.
- (३) राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांच्या विचारांचे या काळातील महत्त्व लक्षात येईल.
- (४) राष्ट्रीय एकात्मता, सर्वधर्मसमभाव, स्त्रीपुरुष समानता इ. मूल्यांची ओळख विद्यार्थ्यांना होईल.
- (५) लघुउद्योगासंबंधी मार्गदर्शन, स्वयंरोजगाराची कौशल्य प्राप्त करण्याची प्रेरणा विद्यार्थ्यांना मिळेल.

३) अभ्यासक्रमाची रोजगारविषयक क्षमता (Employability Potential of the Programme)

राष्ट्रसंतांचे विचार काळाच्या पाऊलखुणा ओळखून बदलणारे होते. त्यामुळे त्यांच्या विचारधारेनुसार आधुनिक कौशल्याचा वापर करून रोजगाराच्या संधी उपलब्ध होण्याची शक्यता या अभ्यासातून निर्माण होते.

ग्रामगीतेत राष्ट्रसंतांनी श्रम, उद्योग,सहकार आणि स्थानिक संसाधनांच्या आधारे रोजगार निर्मितीचा व्यापक विचार मांडला आहे. राष्ट्रसंतांच्या ग्रामगीतेचा मुख्य संदेश असा आहे की, गावातील उपलब्ध साधनसंपत्ती, श्रम आणि कौशल्य यांचा योग्य वापर करून प्रत्येक व्यक्तीला रोजगार मिळू शकतो आणि गाव आर्थिकदृष्ट्या स्वयंपूर्ण बनू शकते. म्हणून तुकडोजी महाराजांचा असा आग्रह होता की ,'नोकरी मागणारे' नाही तर 'नोकरी देणारे' स्वावलंबी तरुण घडले पाहिजेत. "हात सुधारेल तोचि सुधारेल। उद्योगेचि देश पुढे चालेल।" हा संदेश त्यांनी दिला आणि मार्गदर्शन केले.

ग्रामगीतेमध्ये ग्रामविकास, स्वावलंबन आणि श्रमप्रतिष्ठा यांना केंद्रस्थानी ठेवून रोजगाराच्या काही संधी पुढीलप्रमाणे सांगता येतील...

- १) शेती व पूरक व्यवसाय
- २) पशुपालन व दुग्ध व्यवसाय
- ३) कुटीरउद्योग,ग्रामोद्योग.
- ४) सेंद्रिय खत निर्मिती.
- ५) कचरा व्यवस्थापन इत्यादी.

Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati
Faculty: Humanities, Discipline / Subject: - Rashtrasant Tukdoji Thought
Teaching & Learning Scheme: For the Degree of Bachelor of Arts with Major/ Minor- DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought
(राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा) (Three / Four Years Bachelor Degree Programme)
B. A. First Year -Semester – I (NEP) Level - 4.5

Mode of Teaching	Ver. No	The Vertical	Type of course	Course Code	Course Name	Credits	Workload (Hrs. / Week)	Vertical Workload (Hrs./Week)	Maximum Marks		
									External	Internal	Total
Class Room Teaching /Lab Work (Practical)/ Outdoor/ Field	a & b	Major / Minor- DSC - Rashtrasant Tukdoji Thought	Theory-I	654201	राष्ट्रसंतांचे व्यक्तित्व आणि ग्रामगीतेतील सामाजिक व धार्मिक विचार.	4	4	4	60	40	100
	a & b	Minor / Major- DSC---	Theory-I	----	-----	4	4		60	40	100
	c	GOEC/ OE (Other than Faculty, other than subject of Humanities)	Theory-I OE-1	---	--	2	2	4	--	30 (College level Exam) +20 (Internal)	50
			Theory-II OE-2	---	--	2	2		--	30 (College level Exam) +20 (Internal)	50
	d	SEC	Theory-I	---	---	2	2	2	--	30 +20	50
	e	AEC-English	Theory-I	---	---	1	2	8	--	15 +10	25
		AEC-Marathi	Theory-I	---	---	1	2 (Per Batch)		--	15 (College level Exam) +10 (Internal)	25
		IKS- Generic	Theory	---	Indian Knowledge System	2	2		--	30 + 20	50
		VEC (Value Education Course)	Theory-I	---	Environment Studies	2	2		---	30 + 20	50
	f	CC-	Outdoor			2	4	4	--	--	--
Total						22					500

B. A. First Year-Semester- I (NEP) Level - 4.5
Vertical- a / b
Major / Minor- DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought
(DSC- राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा)
अभ्यासक्रम (Syllabus)
Course Code - 654201

Course Name -Major / Minor-DSC- राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा - Theory -I राष्ट्रसंतांचे व्यक्तित्व आणि ग्रामगीतेतील सामाजिक व धार्मिक विचार.

Level	Semester	Vertical Type	Type of Course	Course code	Course Name	Credits	Total Teaching Hours	Exam Duration	Maximum Marks
4.5	B. A. Semester -I	Major/ Minor- DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought	Theory-I	654201	राष्ट्रसंतांचे व्यक्तित्व आणि ग्रामगीतेतील सामाजिक व धार्मिक विचार.	4	Total=60 Per week = 4	3 Hrs.	Internal 40 + External 60 Total = 100

Course Objectives: /अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे	१. आधुनिक संत राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांच्या अलौकिक व्यक्तित्वाचा परिचय घडविणे. २. राष्ट्रसंतांच्या सामाजिक व धार्मिक विचारांची ओळख व्हावी. ३. स्वस्थ आणि निकोप समाज व राष्ट्रनिर्मितीसाठी राष्ट्रसंतांच्या विचारांची अपरिहार्यता लक्षात घेणे. ४. समाज जागृतीची व राष्ट्र निर्माणाची प्रेरणा लाभावी.
Course Outcomes / अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांच्या अलौकिक व्यक्तित्वाचा परिचय होईल. २. राष्ट्रसंतांचे सामाजिक ,धार्मिक यांची ओळख होईल. ३. स्वस्थ आणि निकोप समाज व राष्ट्रनिर्मितीसाठी राष्ट्रसंतांच्या विचारांची अपरिहार्यता लक्षात घेता येईल. ४. माज जागृतीची व राष्ट्र निर्माणाची प्रेरणा लाभेल

अभ्यासक्रम / Syllabus		
B. A. Semester- I (NEP) Major / Minor -DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought -Theory -I - राष्ट्रसंतांचे व्यक्तित्व आणि ग्रामगीतेतील सामाजिक व धार्मिक विचार.		
Unit / विभाग	Contents /उपघटक	अध्यापन तास
Unit-I	जन्म व बालपण, प्राथमिक शिक्षण, भक्ती प्रेरणेतून काव्यसिद्धी, गुरुसहवास, गुरुवियोग, गुरुत्याग, तपःसाधना, झाडीमंडळात संचार ,जन जीवनात नवचेतना, सालबडी यज्ञ सांगता, विनोबा, गाडगेबाबा आणि गांधीजींशी भेट, आरती मंडळे ,शिबिरे इ. द्वारे तरुणाईला प्रोत्साहन, मानवतावाद व सेवा धर्म विचारांचा प्रचार.	12तास
Unit-II	श्री गुरुदेव सेवाश्रम स्थापना, गुरुदेव मासिक प्रकाशन, विपुल गद्य पद्य वाङ्मय निर्मिती, राष्ट्रसंत म्हणून राजमान्यता व लोकमान्यता, भूदान यज्ञात कार्य, ग्रामगीता निर्मिती, जागतिक धर्म व शांती परिषदांमध्ये सन्मान व गुरुपद ,आदर्श ग्रामनिर्मितीचा विचार, देशभर शाखा त्याद्वारे जनजागृती, ४२ च्या क्रांती युद्धाचे नेतृत्व व तुरुंगवास.	12 तास
Unit-III	भजन ,भाषण, प्रवचन ,पोवाडे याद्वारे समाजजागृती ,सामाजिक समतेचा विचार, वर्ण व जाती विषयक विचार, जन्मावर आधारित उच्चनीचतेला विरोध, अस्पृश्यते संबंधी विचार.	10 तास
Unit-IV	कुटुंबविषयक विचार, विवाह विषयक विचार, स्त्रीजीवन विषयक विचार, शिक्षणविषयक विचार ,अंधश्रद्धाविषयक विचार.	10 तास
Unit-V	धर्माचा खरा अर्थ आणि कार्य, स्वधर्म -परधर्म ,देव संकल्पना, पूजा कर्म, संतांचे कार्य.	6 तास
Unit-VI	गुरुदेव संकल्पना, धर्मनिरपेक्षतेची दृष्टी भजनांचे महत्त्व ,सामुदायिक प्रार्थना खरा मानवधर्म कोणता?	10 तास
एकूण = 60 तास		
मूल्यमापन / Evaluation		
गुण विभागणी = लेखी परीक्षा 60 गुण व अंतर्गत मूल्यमापन 40 गुण, एकूण गुण = 100 वेळ - 3 तास		
	प्रश्न क्रम	प्रश्ननिहाय गुण
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न 1 - अभ्यास घटकावर आधारित - दीर्घोत्तरी प्रश्न	12 गुण
	प्रश्न 2 - अभ्यास घटकावर आधारित - दीर्घोत्तरी प्रश्न	12 गुण
	प्रश्न 3 - अभ्यास घटकावर आधारित - दीर्घोत्तरी प्रश्न	12 गुण
	प्रश्न 4 - अभ्यास घटकावर आधारित - दीर्घोत्तरी प्रश्न	12 गुण
	प्रश्न 5 - अभ्यास घटकावर आधारित - लघुत्तरी प्रश्न	6 गुण
	प्रश्न 6 - अभ्यास घटकावर आधारित - लघुत्तरी प्रश्न	6 गुण
	(प्रत्येक प्रश्नाला अंतर्गत पर्याय असतील)	
	Total	60 गुण
अंतर्गत मूल्यमापन (Internal Assessment)	1.अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment)	20 गुण
	2.अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ) / घटक चाचणी (Class Test) क्षेत्र प्रकल्प कार्य / गट चर्चा / प्रश्नमंजुषा / विस्तार कार्य इ. यापैकी कोणताही एक पर्याय निवडावा	20 गुण
संदर्भग्रंथ	(१) ग्रामगीता: राष्ट्रसंत तुकडोजी, प्रकाशन श्री. गुरुदेव सेवा मंडळ प्रकाशन विभाग, गुरुकुंज मोझरी. (२) राष्ट्रसंत तुकडोजी: जीवन व कार्य, संपा.डॉ. सुभाष सावरकर, मराठी जनसाहित्य परिषद, अमरावती. (३) राष्ट्रसंतांचे सामाजिक आणि धार्मिक विचार, डॉ. गजानन वेले,वेदमुद्रा प्रकाशन, अमरावती. (४) जनक्रांतीची दिशा, स्पंद तीन, डॉ. सुभाष सावरकर ,मित्र समाज प्रकाशन, सालसेत, गोवा. (५) राष्ट्रसंत: वाङ्मयदर्शन - डॉ. कोमल ठाकरे, राघव पॅब्लिशर्स अँड डिस्ट्रीब्युटर्स नागपूर/जबलपूर	

ટીપ- કોણત્યાહી ચાર યુનિટવર પ્રત્યેકી દીર્ઘોત્તરી એક અસે એકૂળ ચાર દીર્ઘોત્તરી પ્રશ્ન, કોણત્યાહી દોન યુનિટવર પ્રત્યેકી લઘુત્તરી દોન પ્રશ્ન અસે એકૂળ દોન લઘુત્તરી પ્રશ્ન પર્યાયાસહિત અસેલ.

===0000===

Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati

Faculty: Humanities, Discipline / Subject: - Rashtrasant Tukdoji Thought

Teaching & Learning Scheme: For the Degree of Bachelor of Arts with Major/ Minor -DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought (राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा)

(Three / Four Years Bachelor Degree Programme)

B. A. First Year -Semester – II (NEP) Level - 4.5

Mode of Teaching	Ver. No	The Vertical	Type of Course	Course Code	Course Name		Credits	Workload (Hrs. / Week)	Vertical Workload (Hrs./Week)	Maximum Marks		
										External	Internal	Total
Class Room Teaching /Lab Work (Practical)/ Outdoor/ Field	a & b	Major / Minor-DSC Rashtrasant Tukdoji Thought	Theory-II	654202	राष्ट्रसंतांच्या ग्रामगीतेतील ग्रामनिर्माण पंचक		4	4	8	60	40	100
	a & b	Minor / Major- -	Theory-II	----	-----		4	4		60	40	100
	c	GOEC/ OE (-Other than Faculty, other than subject of Humanities)	Theory-III OE-3	---	--		2	2	4	--	30 +20	50
			Theory-IV OE-4	---	--		2	2		--	30 +20	50
	d	VSC	Theory-I	654271	कचरा व्यवस्थापन आणि पुनर्वापर		2	2	4	--	30 +20	50
		SEC	Theory-II	---	---		2	2		--	30 +20	50
	e	AEC-English	Theory-II	--	---		1	---	6	--	15 +10	25
		AEC-Marathi	Theory-II	---			1	2(Per Batch)		--	15 (College level Exam) +10 (Internal)	25
		VEC- (Students Select Any One)	Theory-II		Universal Human Value	2	2	--		30 (College level Exam) +20 (Internal)	50	
				Constitution of India								
	f	CC-	Outdoor				2	4	4	--	--	--
Total						22					500	

B. A. First Year Semester- II (NEP)

(Vertical- a / b)

**Major / Minor- DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought
(DSC- राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा) अभ्यासक्र (Syllabus)**

Course Code – 654202

**Course Name -Major/ Minor-DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought -Theory -II – राष्ट्रसंतांच्या ग्रामगीतेतील
ग्रामनिर्माण पंचक**

Level	Semester	Vertical Type	Type of Course	Course code	Course Name	Credits	Total Teaching Hours	Exam Duration	Maximum Marks
4.5	B. A. Semester - II	Major /Minor- DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought	Theory-II	654202	राष्ट्रसंतांच्या ग्रामगीतेतील ग्रामनिर्माण पंचक	4	Total=60 Per week = 4	3 Hrs.	Internal 40 + External 60 Total = 100

Course Objectives: /अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे	(१) विद्यार्थ्यांना ग्रामविकासाची प्रेरणा मिळावी. (२) खेड्याकडे पाहण्याचा विशाल आणि विधायक दृष्टिकोन प्राप्त व्हावा. (३) ग्रामनिर्माणकलेचे तंत्र अवगत व्हावे. (४) खेड्यांची ओसाडी, नासाडी थांबून समृद्ध, संपन्न ग्रामाची निर्मिती व्हावी.
Course Outcomes / अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	(१) ग्रामविकासासाठी विद्यार्थी योगदान देऊ शकतील. (२) ग्रामजीवनाशी विद्यार्थ्यांची नाळ जुळण्यास मदत होईल. (३) ग्रामशुद्धी, ग्राम आरोग्य याचे महत्त्व लक्षात येईल. (४) ग्राम हेच मंदिर, ग्रामसेवा हीच ईश्वरसेवा, ही जाणीव निर्माण होईल.

अभ्यासक्रम / Syllabus			
B. A. Semester- II (NEP) -Major / Minor -DSC- Rashtrasant Tukdoji Thought			
Theory -II – राष्ट्रसंतांच्या ग्रामगीतेतील ग्रामनिर्माण पंचक			
Unit / विभाग	Contents /उपघटक	Learning Hours अध्यापन तास	
Unit-I	ग्रामगीतेचे स्वरूप, ग्रामगीतेतील ग्रामनिर्माण पंचकाचे महत्त्व, ग्राम हेच मंदिर, ग्रामसेवा हीच पूजा, ग्रामनिर्माण पंचक: ग्रामविकासाचा आराखडा	12 तास	
Unit-II	ग्रामरक्षण (अध्याय ११) आशय, आकलन, विश्लेषण, मूल्यमापन	10 तास	
Unit-III	ग्रामशुद्धी (अध्याय १२) आशय, आकलन, विश्लेषण, मूल्यमापन	10 तास	
Unit-IV	ग्रामनिर्माणकला (अध्याय १३वा) आशय, आकलन, विश्लेषण, मूल्यमापन	10 तास	
Unit-V	ग्रामआरोग्य (अध्याय १४ वा) आशय, आकलन, विश्लेषण, मूल्यमापन.	10 तास	
Unit-VI	गोवंश-सुधार (अध्याय १५ वा) आशय, आकलन, विश्लेषण, मूल्यमापन.	८ तास	
		एकूण= 60 तास	
मूल्यमापन / Evaluation			प्रश्ननिहाय गुण
गुण विभागणी	लेखी परीक्षा		६० गुण
	अंतर्गत मूल्यमापन -		४० गुण
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	एकूण गुण		१०० गुण
	Exam Duration		३ तास
	प्रश्न १ - दीर्घोत्तरी प्रश्न		१२ गुण
	प्रश्न २ - दीर्घोत्तरी प्रश्न		१२ गुण
	प्रश्न ३ - दीर्घोत्तरी प्रश्न		१२ गुण
	प्रश्न ४ - दीर्घोत्तरी प्रश्न		१२ गुण
	प्रश्न ५ - लघुत्तरी प्रश्न		०६ गुण
	प्रश्न ६ - लघुत्तरी प्रश्न		०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापन (Internal Assessment)	१. अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment)		२० गुण
	२. अभ्यासक्रमातील घटकावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ- Type Class Test)		२० गुण
संदर्भग्रंथ	१. ग्रामगीता: राष्ट्रसंत तुकडोजी, प्रकाशन श्री. गुरुदेव सेवा मंडळ प्रकाशन विभाग, गुरुकुंज मोझरी. २. ग्रामगीतेतील ग्रामनिर्माण पंचक- संपा. प्रा. डॉ. अशोक राणा, जिजाई प्रकाशन, पुणे ३. ग्रामविकासाचा मूलमंत्र- डॉ. माधव जाधव, बळीवंश प्रकाशन, नांदेड		

टीप- कोणत्याही चार युनिटवर प्रत्येकी दीर्घोत्तरी एक असे एकूण चार दीर्घोत्तरी प्रश्न, कोणत्याही दोन युनिटवर प्रत्येकी लघुत्तरी दोन प्रश्न असे एकूण दोन लघुत्तरी प्रश्न पर्यायासहित असेल.

B. A. First Year Semester- II (NEP)
Vertical -d (i)
VSC- (Vocational Skill Course)
Rashtrasant Tukdoji Thought (राष्ट्रसंत तुकडोजी विचारधारा)
Course Code – 654271

**Course Name – VSC- Rashtrasant Tukdoji Thought -Theory -I - कचरा व्यवस्थापन
आणि पुनर्वापर**

Level	Semester	Vertical Type	Type of Course	Course code	Course Name	Credits	Total Teaching Hours	Exam Duration	Maximum Marks
4.5	B. A. Semester -II	VSC- Rashtrasant Tukdoji Thought	Theory -I	654271	कचरा व्यवस्थापन आणि पुनर्वापर	2	Total=30 Per week =2	2 Hrs.	Internal 20 + College Level Theory 30 Total= 50

Course Objectives : /अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे	१) कचऱ्याकडे समस्या म्हणून नव्हे तर संसाधन म्हणून पाहण्याची दृष्टी विकसित करणे. २) पर्यावरण पूरक जीवनशैली अंगीकारण्यास विद्यार्थ्यांना सक्षम करणे. ३) विद्यार्थ्यांना कचऱ्याचे प्रकार त्याची निर्मिती व पर्यावरणावरील त्याचे घातक परिणाम समजावून देणे. ४) कचऱ्यापासून बायोगॅस, वीजनिर्मिती आणि कंपोस्ट खत तयार करण्याची प्रेरणा मिळावी.
Course Outcomes / अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१) कचऱ्याकडे समस्या म्हणून नव्हे तर संसाधन म्हणून पाहण्याची दृष्टी विकसित होईल. २) पर्यावरण पूरक जीवनशैली अंगीकारण्यास विद्यार्थी सक्षम होतील. ३) विद्यार्थ्यांना कचऱ्याचे प्रकार, त्याची निर्मिती व पर्यावरणावरील त्याचे घातक परिणाम लक्षात येतील. ४) कचऱ्यापासून बायोगॅस, वीजनिर्मिती आणि कंपोस्ट खत तयार करण्याची प्रेरणा मिळेल.

अभ्यासक्रम / Syllabus			
B. A. Semester- II (NEP) - VSC- Rashtrasant Tukdoji Thought -Theory -I - कचरा व्यवस्थापन आणि पुनर्वापर			
Unit	घटक / उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit-I	समस्या नवे संसाधन	7	8
Unit-II	पर्यावरणपूरक जीवनशैली आणि कचरा निवारण	8	7
Unit-III	कचऱ्याचे प्रकार, निर्मिती आणि पर्यावरणावरील त्याचे घातक परिणाम	7	8
Unit-IV	कचऱ्यापासून बायोगॅस, कंपोस्टखत, वीजनिर्मिती इ.	8	7
		30	30

मूल्यमापन / Evaluation		
गुण विभागणी = लेखी परीक्षा 30 गुण व अंतर्गत मूल्यमापन 20 गुण, एकूण गुण = 50 वेळ - 2 तास		
	प्रश्न संख्या	प्रश्ननिहाय गुण
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न 1 – अभ्यास घटकावर आधारित एक दीर्घोत्तरी प्रश्न	12 गुण
	प्रश्न 2 - अभ्यास घटकावर आधारित एक लघुत्तरी प्रश्न	6 गुण
	प्रश्न 3 - अभ्यास घटकावर आधारित एक लघुत्तरी प्रश्न	6 गुण
	प्रश्न 4 - अभ्यास घटकावर आधारित एक लघुत्तरी प्रश्न	6 गुण
	(प्रत्येक प्रश्नाला अंतर्गत पर्याय असतील)	
	Total	30 गुण
अंतर्गत मूल्यमापन (Internal Assessment)	1. अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment)	10 गुण
	2. अभ्यासक्रमावर आधारित, प्रात्यक्षिक/ वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ) / घटक चाचणी (Class Test) क्षेत्र प्रकल्प कार्य / गट चर्चा / प्रश्नमंजुषा / विस्तार कार्य इ. यापैकी कोणताही एक पर्याय निवडावा	10 गुण
संदर्भग्रंथ	ग्रामगीता: राष्ट्रसंत तुकडोजी, प्रकाशन श्री. गुरुदेव सेवा मंडळ प्रकाशन विभाग, गुरुकुंज मोझरी. कचरा व्यवस्थापन :- संकल्पना व उपयोजन, डॉ. सुनील देशमुख, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे	